

ROSA MYSTICA.

(K božični prilogi.)

A. M.

Lirični venec v tercinah, ki spremlja Führichov ciklus, je bil samostojno zamišljen in le zavoljo miselne in formalne podobnosti pozneje z njim spojen.

Sto let je minulo, odkar je zaslovelo Führichovo ime po perorisbah k Tieckovi Genovefi in Goethejevi idili Herman in Doroteja. Genovefa že kaže vsó bogato snovnost in motivnost umetnikovih poznejših del. Vzori se niso izpremenili, marveč so se le razširili in poglobili. Mistiško poglobljanje v sveto pismo in svetniško legendo je značilna poteza Führichovega umetniškega ustvarjanja. Rosa mystica je na začetku štiridesetega leta otvorila ciklus njegovih pomembnih sveto-pisemskih risb. To ljubko in globokoresno delo v 15. slikah vsebuje tiste misli in motive, h katerim se je Führich ponovno vračal v neštetihih inačicah. Rosa mystica je ideja njegovih idej, slika njegovih slik in zrcalo njega samega.

Jožef Führich je bil rojen 9. svečana l. 1800. v majhnem, podgorskem mestu (Kratzau) severne Češke. Umril je 13. sušca l. 1876. na Dunaju. Prvi slikarski pouk je dobil v domači šoli pri svojem očetu. »Poleg cerkvenih, so bili moji največji prazniki: sprehodi in pogovori z očetom,« piše sam o svojem prvem slikarskem pouku. Kot 18 letni akademik je postal učenec strogega klasicista in odličnega umetnika Jožefa Berglerja (mlajšega), prvega ravnatelja umetnostne akademije v Pragi. Pomenljiv dan za Führicha je bil sv. Treh kraljev dan leta 1821., ko mu je prišla v roke zbirka Dürerjevih risb. Pod Dürerjevim vplivom je napravil risbe k Tieckovi Genovefi in Goethejevi idili Herman in Doroteja. Te dvojne risbe so razglasile Führichovo ime in mu pridobile državno podporo za triletno bivanje v Rimu. V rimskih umetniških krogih se je pridružil Nazarencem: Schnorru, Veitu, Overbecku in drugim. Overbeck mu je poveril znamenito delo, izvršitev treh fresk k Tassovemu spevu Osvobojeni Jeruzalem v vili Massimi. Rim je mladega umetnika popolnoma osvojil. Težko se je Führich ločil od njega, ko je samega sebe tolažil: »Ostani svoji veri zvest, živi po njej in nosil boš Rim v svojem srcu, kjerkoli boš hodil.«

Drugič je bival v Pragi od leta 1830. do 1834. Leta 1834. pa je prišel na dunajsko akademijo, kjer ga je Waldmüller, predsednik galerije, zelo hladno sprejel. Na dunajski akademiji je skoraj 40 let (do l. 1872.) plodonosno deloval kot učitelj in umetnik.

Predavanje Führichovo je bilo po mnenju njegovih učencev (Reinhard, Madjera, Woerndle i. dr.) prav tako duhovito kakor jasno. Zlasti

kadar je improviziral, je bila moč, navdušenost in prepričevalnost njegovih besed tolika, da je poslušalce neodoljivo potegnila za seboj. »Anders sein, als singen, deucht mir ein dummes Spiel,« je bilo njegovo geslo. Estetska predavanja drugih so se razlikovala od njegovih kakor slaba voda od močnega vina.

V dunajsko dobo spadajo njegova najznamenitejša dela, med njimi svetopisemske risbe: Zgodba izgubljenega sina (prefresljiva tragika življenja, 1868.), Betlehemska pot, Marijino življenje in Skrivnostna roža. — Rosa mystica, kakor je sam nazval to delo, obravnava z iznajdljivo, neizčrpno fantazijo glavne dogodke iz Jezusovega in Marijinega življenja. Delo, za katero je napravil njegov prijatelj Jožef Binder lepe litografije, dr. Emanuel Veith pa tekst, je prvič izšlo leta 1844. Po njih je posneta naša priloga.

Führichova umetnost išče vzorov, ki jih je življenje izgubilo. Moč in lepota njenih oblik je ohranila povsod bogoslužen značaj. Führichove umetnine koreninijo v svetišču človeštva; kakor žarki z oltarja prihajajo v preprosto življenje in razsvetljujejo hišo in družino. Njegova umetnost ni nikoli pozabila na svoj prvotni značaj, zato nikdar ni prenehala biti za vse, ni zapadla modi, ni postala prerazkošna. Rosa mystica ni razodetje novega, marveč samo najdenje tega, kar je že. V tej učinkoviti umetnini je Führich prav značilno ponazoril svoje teoretsko stališče o umetnosti, ki bodi, kakor se je izrazil, izključno religiozna. Kaj je čutil ob ustvarjanju svojih religioznih umetnin, zlasti ob Skrivnostni roži in njej sorodnih motivih, pove sam v zanositih besedah: »Od nje se razliva čez upadli obraz umetnosti oni skrivnostni žar večne lepote, v katerem gledamo v slutnji skoz zaveso prihodnje izpolnjenje vseh stvari.« (Von der Kunst, 4. zvezek, 1866–69.)

Zadnje njegovo delo so skice iz Noetove zgodbe za votivno cerkev na Dunaju. Tudi samo z ozirom na Führichove pričujoče risbe smemo z dr. Kickhom, njegovim prijateljem in ocenjevateljem, izreči besede: »Pred našimi očmi stoji njegov duh, njegovo srce, celo bistvo tega izrednega moža. In ta duh je bil jasen, popolnoma zatopljen v resnico božjo, ki jo je prinesel na zemljo Oni, ki je o sebi dejal: ‚Jaz sem Pot, Resnica in Življenje.‘ In ker je bil njegov duh tako jasen, ker ga ni zaštilo vprašanje: kaj je resnica?, ker je v luči božji spoznal svet in človeštvo in Boga, zato je bil tudi tak in tolik umetniško ustvarjajoč duh. Umetnik mora nositi v sebi ideale, prava idealnost pa izvira iz resničnega spoznanja sveta, človeštva in Boga, čigar beseda v naravi in milosti je najveličastnejša poezija in najsijajnejša slika.«

Primerjaj: Lukas Ritter von Führich: Josef Ritter von Führich. Ein Lebensbild. Wien, 1866. Dr. Moritz Dreger: Josef Führich. Wien, 1912. Heinrich von Woerndle: Josef Führich. Wien, 1914.